

DOI: 10.18372/2412-2157.39.18424

УДК 130.2:316.32 (045)

Л.Г. Дротянко

УНІКАЛЬНІСТЬ ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ У СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЯХНаціональний авіаційний університет
ORCID ID: 0000-0001-7041-5787; RESEARCHER ID: B-4168-2019

Анотація. У статті досліджується проблема збереження самості й унікальності людської особистості в процесі соціальних комунікацій. Особлива увага приділяється аналізу спілкування людей у сучасних соціальних мережах, де часто відбувається нівелювання індивідуальних характеристик особистості. Почасти це пов'язано із впливом на людську психіку і свідомість спеціальних психологічних технологій, які застосовуються із цілком визначеною метою, а почасти особистість сама прагне розчинитися в тій чи іншій соціальній мережі, щоб стати «своєю» у певній спільноті. Так чи інакше, але це приводить до втрати людською особистістю своєї унікальності, до «забуття» себе як неповторного «Я-буття».

Ключові слова: людське буття, унікальність буття, соціум, соціальні комунікації, Інтернет-комунікації, інформаційно-комунікаційні технології.

Вступ

Світовий соціум кінця ХХ – перших десятиліть ХХІ століть охоплений численними бурхливими подіями в різних регіонах земної кулі, які зачіпають буття людей у всіх без винятку країнах. Суттєвий вплив у цьому контексті мають комунікативні процеси, які відбуваються між країнами і народами на політичній арені, міжкультурні взаємодії, масові міграційні процеси, пов'язані з військовими діями тощо. Причому соціальні комунікації здійснюються як у процесі безпосередніх зустрічей людей із різних країн та регіонів, так і за допомогою різноманітних соціальних комп'ютерних мереж.

Наявність такої численної кількості соціальних взаємодій у глобальному масштабі викликає створення різноманітних маніпулятивних технологій впливу на значну частину населення земної кулі. Цим, перш за все, опікуються транснаціональні корпорації, в чиїх руках зосереджена лівова частка виробництва, фінансів, природних багатств світу тощо, а також ті міжнародні організації, які фінансуються ТНК і обслуговують їхні інтереси. Окрім цього, вплив на психіку і свідомість людей прагнуть здійснювати політичні партії та рухи, власники розважальних закладів, торговельні мережі і т.п. Здійснюється всебічна атака на людську індивідуальність, що веде до втрати людиною власної самості, неповторності, до нівелювання особистісних якостей. Зокрема, існує проблема «блукання» людини в Інтернеті одночасно в різних соціальних мережах, коли відбувається спілкування «багатьох із багатьма». А сучасне суспільство й функціонує за принципом соціальних мереж. Як слушно зазначає В. А. Рижко, «особливість мережевої організації [криється] не тільки в її нелінійності, відсутності єдиного центру, наявності поліморфних відношень, але й те, що мережева організація передбачає довіру до її агентів, власне, передбачає наявність, так би мовити, єдиної долі учасників мережевої діяльності» (Рижко 2016, 561). Проте насправді така довіра не завжди проявляється у системі соціальних комунікацій. Людина часто є нездатною критично аналізувати, «фільтрувати» інформацію,

яку отримує з різних соціальних мереж. У неї виникає плутанина у свідомості, панічні напади, втрата реальності. А її в цей час прагнуть затягнути в ті чи інші тенета відповідних інформаційних мереж, миттєво прийняти непродумані рішення. На це часто й розраховують власники різних Інтернет-платформ, чатів, блогів тощо.

Навіть у суспільствах із високим рівнем життя людина залишається один на один зі своїми особистими проблемами, хоча й перебуває начебто у соціальних комп'ютерних мережах, в яких у неї багато «друзів». Нерідко в таких життєвих ситуаціях людина вважає єдиним способом «вирішення» проблеми самогубство. Сумна статистика вражає уяву. Що ж може (і повинне!) зробити суспільство для збереження кожної людської особистості як неповторного, унікального «Я-буття»? З одного боку, це є питанням для кожної держави, яка прагне мати справжню самобутність і незалежність, А з другого боку, це є питанням для обговорення у колі науковців, які можуть виявити причини та наслідки негативного впливу на індивідуальну свідомість людей комунікації у соціальних мережах та виробити рекомендації для тих, хто приймає рішення.

Мета дослідження

Метою даної статті є: дослідити специфіку впливу соціальних комунікацій на індивідуальні свідомість та психіку людини, приділивши особливу увагу спілкуванню у комп'ютерних соціальних мережах. Окреслити можливі шляхи збереження унікальності й неповторності особистого буття людини в процесах соціальної комунікації.

Методологія дослідження

Методологію дослідження склали філософські роботи вітчизняних і зарубіжних філософів, а також філософсько-антропологічний, герменевтичний та соціокультурний методологічні підходи. У своїй єдності вони дозволяють виявити співвідношення унікальних особистісних характеристик людини та її соціальної визначеності, специфіку впливу на свідомість і психіку особистості соціальних

комунікацій, особливо в умовах інформатизації суспільства.

Результати

Проблема людського буття займала чільне місце у філософських роздумах впродовж усієї історії філософії, проте особливої екзистенційної напруги вона набувала в такі періоди функціонування соціуму, які М. Шеллер назвав періодами «бездомності». Ці періоди наставали за умов соціальних вибухів, коли кожна людина поставала перед сенсожиттєвим вибором: ким бути? яким бути? вижити за рахунок зради чи зберегти честь і гідність? Саме в такі історичні періоди філософська думка зверталася до осмислення майже бездонних глибин людського буття, розмірковуючи про співвідношення особистісно-унікального та універсально-соціального в людському житті. І не випадково М. Шеллер головною визначальною характеристикою людини вважав її дух. Як писав видатний вітчизняний філософ В. Г. Табачковський, духовність не зводиться до розумових, пізнавальних здібностей, «бо ж сукупність сутнісних сил людини – то гармонія почуттів, розуму й волі, а коли маємо дисгармонію, вона є свідченням одновимірності» (Табачковський 2002, 29).

Звісно, сутнісні сили людини розвиваються і реалізуються у відносинах із собі подібними, в системі соціальних комунікацій, але вони залежать і від біологічних та психічних характеристик людини. Соціальне буття створює умови для розвитку й реалізації природних задатків, надає можливості вступати у різноманітні матеріальні і духовні стосунки з іншими людьми, обирати самостійно за своїми бажаннями й уподобаннями коло спілкування. Утворюється складна система соціальних взаємодій та взаємовпливів, в якій відбувається становлення особистості. Найважливішу роль у цьому процесі відіграє активність самої людини. Але не будь-яка активність сприяє самостановленню особистості, а саме «інтенціональна активність» (Ж.-П. Сартр), оскільки саме в ній криється здатність до передбачення наслідків усвідомлених дій людини. У роботі «Буття і ніщо» Ж.-П. Сартр розкриває сутність людини як особистості, а не просто індивіда, через категорію свободи, вважаючи, що свобода є підставою для інтенціональної активності. Для нього «свобода і є людське буття» (Сартр 1996, 160), вона є буттям людської свідомості, а свідомість постає у вигляді свідомості свободи. І отже, свобода у мислителя є пошуками людиною самої себе.

Через категорію свободи розмірковував про сутність людського буття і видатний вітчизняний філософ І. В. Бичко, якого не випадково називали «червоним екзистенціалістом». В. Г. Табачковський, осмислюючи філософський доробок свого старшого товариша по «цеху», зазначав, що І. В. Бичко кілька десятиліть присвятив дослідженню проблеми свободи від критичного аналізу розуміння свободи Ж.-П. Сартром і А. Камю в 60-тих роках минулого століття до вивчення фундаментальних особливостей свободи через взаємодію вселюдського та етнонаціонального (Табачковський 2002, 108-109). Тобто від аналізу свободи як екзистенціально-особистісної специфікації людини до соціального її виміру. Своє розуміння

сутності свободи І. В. Бичко викладає у статті «Свобода», вміщеній в «Історії філософії. Словник»: «Свобода – особливий спосіб детермінації духовної реальності. Оскільки духовність є специфічною властивістю людського існування (*екзистенції*), то свобода безпосередньо виявляє себе в людській життєдіяльності, що становить взаємодію духовних (свідомих і несвідомих) і природних (тілесно-біологічних) чинників. Тому свобода, насамперед, є усвідомленням можливісних меж людської поведінки, які залежать від конкретної ситуації людського існування (індивідуального й суспільного) і в цьому плані є усвідомленням необхідності (*Спіноза, Гегель*)» (Бичко 2012, 822). Отже, свобода не є виявленням бажань та забаганок людини. Вона характеризує соціальну зрілість особистості, її здатність брати на себе відповідальність не лише за власну діяльність, а й за суспільні дії у взаємовідносинах з іншими людьми.

Із зазначеного випливає висновок, що далеко не кожна людина прагне свободи, не кожна особистість має здатність робити ціннісний вибір із принаймні двох можливих варіантів поведінки, оскільки цей вибір тягне за собою відповідальність за його наслідки. У цьому контексті як не згадати роботу Е. Фромма «Втеча від свободи», в якій автор подає розуміння свободи як важкого тягаря, що породжує порожнечу, тривогу та прагнення втечі. Отже, здатність бути свободною, здійснювати вибір у непростій життєвій ситуації вимагає від особистості напруги волі, розуму та відповідальності перед собою й суспільством. У цьому контексті справедливою є думка, що «здатність робити вибір – чи не найфундаментальніша характеристика людини, що має неабияке значення для її внутрішнього та зовнішнього існування. Саме через це культура в процесі свого розвитку неминуче актуалізує природну здатність людини до вибору, в якому в пошуках орієнтирів беруть участь незвичайні механізми її внутрішнього світу: раціональні й ірраціональні – механізми її розуму, совісті, а водночас механізми волі, інтенцій, намірів, усього того локального, особистісного, що міститься в потаємних глибинах її душі, де виявляється і все «людське», яким воно є: як «сплав» добра і зла, конструктивного й деструктивного» (Ковадло 1999, 120). Слід лише додати, що здатність робити вибір як фундаментальна характеристика людини є її соціальною, а не біологічною характеристикою, яка формується в процесі соціалізації, в соціальних комунікаціях.

Обираючи в якості мети даного дослідження виявлення впливу на індивідуальну свідомість і психіку людини соціальних комунікацій, авторка статті свідомо спочатку звертається до аналізу людського буття та його найважливіших специфікацій. Саме їхня трансформація здійснюється під впливом соціальних комунікацій людини, які відбуваються впродовж її життя в різноманітних сферах буття соціуму – виробничій, освітній, політичній, естетичній тощо. Комунікація охоплює весь універсум людського буття, а все інше слугує лише умовою можливості комунікації. Цєю умовою виступає «триєдність людини», яку складають тілесність, духовність і розум, а також «триєдність світу» як єдність природи, артефактів та інформації (Рижко 2016, 562).

Значну роль у комунікативних процесах сучасного суспільства відіграють інформаційно-комунікаційні соціальні мережі, які трансформують традиційні сфери суспільного життя і породжують нові. Як слушно зазначав С. Б. Кримський, «у сучасності з формуванням електронної цивілізації щільність соціальних зв'язків та масових комунікацій зростає настільки, що у людей виникає можливість... особистої репрезентації собою цілої культури, епохи, нації...» (Кримський 2003, 40). А через Інтернет-мережі здійснюється можливість одночасної комунікації «багатьох із багатьма». За таких умов зростає й взаємовплив людей, які належать до різних культур, етносів і націй, професійних спільнот, мають різні потреби й інтереси, цілі та наміри тощо.

Віртуальний простір, створений за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, насправді є прихованим, ситуативним і спонтанним, Зануреність у віртуальний простір, у мережеве існування приводить до стирання біологічних ритмів аж до нерозрізнення користувачами Інтернету дня і ночі, навіть змін пір року. Тон життя Віртуальної Людини визначають різноманітні рейтинги, стрічки активності, кількість відвідувань чатів, блогів, платформ тощо. Як правило, віртуальна комунікація здійснюється на принципі анонімності її учасників, які позначають себе тільки знаком, ніком тощо. Це нагадує карнавал, на якому люди ховають за масками своє справжнє обличчя, що дозволяє їм залишатися анонімами.

Особистість інформаційної епохи мимоволі перетворюється на Віртуальну Людину, яка нагадує собою інопланетянина, оскільки її нові характеристики є ще недостатньо вивченими як природничими, так і соціально-гуманітарними науками. Віртуальна Людина в нинішню епоху існує в надзвичайно широкій системі мас-медіа, які не тільки конструюють нову техно-соціальну реальність, а й викривляють існуючу реальність, що спричиняє трансформації людської природи, її базових характеристик. Уже майже три десятиліття вчені з різних галузей науки і філософи б'ють на сполох щодо негативного впливу сучасних соціальних комунікацій, особливо в Інтернет-просторі та в інших новітніх соціальних комунікаціях, породжених мас-медіа, на моральні якості людей, зниження рівня їхньої загальної культури, спрощення мови спілкування тощо. Вчені, особливо в галузі соціальної психології, вважають, що у такий спосіб Віртуальна Людина наділена «недоактуалізованою ідентичністю», тобто такою, що позбавлена будь-яких базових елементів повноцінної ідентичності людини.

Так, аналізуючи вплив на психіку людей сучасних медіа-комунікацій, німецький соціальний психолог П. Вінтерхофф-Шпурк зазначає, що абсолютно новим в Інтернеті є те, що він робить можливою комунікацію «many-to-many»-Kommunikation. Багато відвідувачів чатів, відео-чатів чи людей, які грають у комп'ютерні ігри, одночасно є і відправниками, і отримувачами повідомлень. Тобто в Інтернеті відбувається «інтерактивна масова комунікація» або «мережевий кастинг» (Winterhoff-Spurk 2004). Дослідник задається питаннями: як у масовій комунікації реалізується взаємодія і взаємна орієнтація партнерів один на одного? чи володіють вони однаковим набором символів? як формується загальна основа для взаємодії? тощо. Він апелює до оцінки масових

комунікацій, даних ще Гюставом Лебоном (Le Bon), який зазначав, що в масових комунікаціях відбувається зниження рівня інтелекту й особистої відповідальності: свідомість зникає, домінує неусвідомлена поведінка, внаслідок впливу маси виявляється схильність до негайної реалізації навіяних ідей (там само). Майже за аналогією з оцінкою Г. Лебона П. Вінтерхофф-Шпурк, аналізуючи когнітивні та емоційні аспекти їхнього використання, вважає, що у схожий спосіб на свідомість і психіку людей впливають сучасні ЗМІ.

Більшою мірою зазначений дослідник займається осмисленням сучасних розважальних телепрограм, відеофільмів, освітніх телепрограм. Він дійшов висновків, що молоді люди переважно шукають розважальні програми для отримання задоволення, в тому числі action, які можуть викликати агресію. Це приводить із часом до ефекту емоційного спрощення у людей. З іншого боку, глядачі, що орієнтуються в телебаченні на переживання, втрачають особисту відповідальність і готовність до політичних дій (Winterhoff-Spurk 2004). Разом із тим, автор наводить і приклади позитивного впливу сучасних мас-медіа на розвиток когнітивних та емоційних реакцій, особливо у дітей. На прикладах німецького телебачення він показує зростання когнітивних навичок при тривалих і систематичних переглядах спеціальних освітніх програм ТБ. Але в той же час говорить про зниження у дітей інтересу до читання книжок, і робить висновок про необхідність медіа-виховання людей, особливо дітей та молоді. Загалом же, на його думку, вплив ЗМІ на окрему людину, на її когнітивний розвиток та поведінку залежить від її приналежності до соціальних прошарків і впливу умов соціального оточення (сім'ї, друзів, середовища роботи або навчання тощо).

З точки зору медіапсихології досліджують вплив сучасних медійних засобів американські вчені. Зокрема, в колективній монографії «The psychology of entertainment media» вони аналізують агресивну поведінку глядачів після перегляду кінофільмів і телепрограм, у яких демонструвалося насилля й це формувало атмосфера страху. Дослідники також беруть до уваги такі фактори, як рівень освіти людей та кількість переглянутих фільмів і телепрограм. Вони розглядають користувачів ЗМІ не як окремих людей, а як соціальні групи, які перебувають під сильним впливом засобів масової комунікації. Американські дослідники пишуть не про «ефекти» медіа, як це було у М. Маклюєна, а саме про їхній «вплив» на людей (The psychology of entertainment media 2008). Хоча, як відомо з роботи «Розуміння медіа», М. Маклюєн також писав про вплив нових медійних засобів на природні характеристики людини, адже поява все нових медіа приводила кожного разу до «розширення людини» (Маклюєн). Автори на широкому емпіричному матеріалі здійснили соціально-психологічний і комунікативний аналіз шляху, який пройшло американське суспільство від телевізійного насилля до агресії (The psychology of entertainment media 2008).

М. Кастельс у роботі «Інтернет-галактика – Міркування щодо Інтернету, бізнесу і суспільства» зосередив увагу на соціальних комунікаціях, перш за все, в соціальних Інтернет-мережах. На його думку, такі соціальні мережі здійснюють позитивний вплив на

людське буття. Він пише, що різні люди користуються мережею Інтернет, виходячи кожен зі своїх інтересів. У такий спосіб Інтернет сприяє утворенню нових зв'язків між користувачами, пов'язує, особливо старших людей, із метою інструментального обміну інформацією та емоційної й особистої підтримки. Загалом же «люди входять в Інтернет і виходять із нього, вони змінюють свої інтереси, вони не обов'язково виявляють свою особистість (хоча і не прикидаються іншими), вони мігрують до інших он-лайн партнерів. Але якщо окремі контакти не є тривалими, потік триває, і багато учасників мережі користуються нею як одним із засобів своєї соціальної маніфестації» (Кастельс 2007, 129). Автор наполягає, що у такий спосіб Інтернет відіграє позитивну роль у підтримці міцних зв'язків на відстані.

Та найважливішу роль Інтернету він убачає «у формуванні соціальних стосунків – це його внесок у нову модель комунікабельності, побудовану на індивідуалізмі... Все більше і більше людей організовуються не просто у соціальні мережі, а в соціальні мережі з комп'ютерним спілкуванням. Отже, не сам Інтернет створює модель мережевого індивідуалізму, але розвиток Інтернету забезпечує відповідну матеріальну опору для поширення мережевого індивідуалізму як домінуючої форми комунікабельності» (Кастельс 2007, 130). Отже, на відміну від попередньої історичної епохи, інформаційне суспільство ізолює людей один від одного. Проте, продовжує далі дослідник, мережевий індивідуалізм є соціальною моделлю не купки ізольованих індивідумів. Скоріше, індивідууми будують свої мережі, он-лайн та оф-лайн, на основі власних інтересів, цінностей, спорідненості та проєктів. «Завдяки гнучкості Інтернету та його комунікаційної здатності соціальна взаємодія он-лайн відіграє все більшу роль у соціальній організації загалом» (Кастельс 2007, 131).

Комунікація в соціальних мережах накладає відбиток на індивідуальне буття людей, адже учасники комунікації, як зазначалось вище, вступають у неї кожен зі своїми інтересами та метою, своєю ідентичністю, рівнем та фахом освіти тощо. З часом у людей під впливом спілкування, обміну інформацією змінюються інтереси, ставлення до подій, людей та їхньої поведінки. У соціальних комп'ютерних мережах енергія циркулює цілими потоками інформації, товарів, послуг, бажань, нерідко й «сміття», грошей і т. п. Усі ці потоки є взаємно конвертованими, жоден із них не може охопити весь спектр потоків, але, у той чи інший спосіб, впливає на індивідуальне буття користувачів мереж. Отже, соціальне буття людей у процесі соціальних комунікацій трансформує й їхнє індивідуальне буття, яке, проте завжди залишається унікальним, адже неповторними є психічна організація людей, їхні природні задатки та інтереси щодо самореалізації цих задатків.

Що може сприяти самозбереженню людиною свого власного Я в цьому нескінченно різнобарвному світі соціальних комунікацій із величезною кількістю небезпек та пасток, які чатують на людські душі? Звісно, сама людина повинна бути готовою до різноманітних зустрічей у соціальних мережах різного гатунку. Найважливішим засобом у цьому є ґрунтовна сучасна освіта, яку можна отримати в школах, ліцеях, гімназіях, а далі – в коледжах та університетах. Саме в освітніх закладах формуються навички критичного мислення,

володіння яким не дозволяє недобросовісним власникам медійних платформ, чатів, блогів тощо маніпулювати свідомістю учасників соціальних комунікацій. Самозбереження унікальності людського буття забезпечується й наявністю у людини духовності, яку С. Б. Кримський визначав як «здатність бути вірним самому собі, зберігати самотожність у кон'юнктурних ситуаціях, що постійно змінюються. Подібне можливе за наявності у особистості внутрішнього світу, внутрішньої автономності. Внутрішнє самостояння і виявляється можливим завдяки духовності, яка перекладає універсум зовнішнього буття у внутрішній всесвіт особи на етичній основі» (Кримський 2009, 6). Проте маленька людина, яка входить у суспільне життя, сама ще не може бути здатною до самостояння. Тут надважливу роль повинна відігравати спочатку сім'я як первинний осередок соціальних комунікацій, який надає перші уроки буття у соціумі. Разом із цим, надважлива роль належить державі, яка повинна дбати про майбутнє країни та громадян у ній. Держава має забезпечити психічне здоров'я дітей і підлітків, приймаючи відповідні закони у сфері функціонування комп'ютерних мереж, забезпечити належний контроль за недопущенням в них інформації, яка шкодить психічному і ментальному здоров'ю дітей та молоді.

Обговорення

Проблема впливу соціальних комунікацій на людське буття досить широко обговорюється у науковому і філософському дискурсах сьогодення, адже так чи інакше в сучасному суспільстві майже все світове співтовариство залучене до спілкування через мережу Інтернет. Як зазначалось вище, чи не найбільше уваги дослідженню цих проблем присвятив у своїх ґрунтовних роботах М. Кастельс. Він писав, що «Інтернет-галактика є новим комунікаційним середовищем. Оскільки комунікація є суттю людської діяльності, всепроникне використання Інтернету видозмінює всі сфери соціального життя... Нова соціальна форма – мережеве суспільство – набуває обрисів на всій планеті, хоча й різниться конкретними виявами і має значні відмінності щодо свого впливу на життя людей, залежно від історії, культури та інституцій. Як і з попередніми випадками структурної зміни, ця трансформація пропонує стільки ж можливостей, скільки і проблем. Її майбутній остаточний результат значною мірою є невизначеним, і вона зазнає дії суперечливих рушійних сил – нашої темної сторони та наших джерел надії» (Кастельс 2007, 275). Деякі з нових проблем, породжених епохою електронної комунікації, авторка даної статті окреслила вище.

Іншу проблему соціальних комунікацій в інформаційному суспільстві описує О. П. Антіпова. На переконання дослідниці, відбувається неконтрольованість інформаційного потоку в умовах цифровізації. Вона «призводить до пригнічення здатності критично мислити й орієнтуватися в просторово-часовому континуумі, «фільтрувати» інформацію, у потоці якої особа буквально «губиться». Віртуалізація та медіатизація соціального світу сприяють зміщенню акцентів у спілкуванні з реального міжособистісного на віртуальне, демонструють ілюзорність міжкультурної взаємодії, адже слугують «зручною платформою» для використання

маніпулятивних технологій, чинником підвищення соціальної напруги» (Антіпова 2021, 95). Процитований уривок статті також свідчить про трансформацію індивідуального людського буття в мережевому суспільстві, яке веде до нівелювання унікальних особистісних характеристик буття людини.

Проблема особистісного буття в системі колективної дії соціальних інтернет-мереж постає і у спільному дослідженні О. С. Поліщука та О. В. Поліщук, які детально аналізують особливості взаємовідносин в інформаційну епоху. Автори вважають це «періодом хаосу інформаційної епохи, що створює незбагнені можливості для Я. З таких обставин Я несвідомо залучається до різних систем соціальних взаємовідносин Інтернет-мереж. При цьому у більшості випадків не усвідомлюються наслідки, які несуть у собі ці системи взаємовідносин. Особливо це має пряме відношення до молодого підростаючого покоління, у якого психіка є нестійкою і лише перебуває на етапі формування» (Поліщук О. С. та Поліщук О. В. 2021, 30). З наведеного уривку статті очевидним є, що дослідники переймаються такими ж проблемами індивідуального людського буття, які породжуються новими формами та засобами соціальної комунікації. І також вважають загрозою унікальності людського буття негативний вплив, особливо на дитячу свідомість і психіку, сучасних соціальних комунікацій через мережу Інтернет. Адже в таких умовах Я молодого покоління стає найбільш вразливим, у нього формується залежність від Інтернет-взаємодій у мережевому просторі віртуального світу. Саме про такі негативні наслідки нової епохи ми писали в одній із попередніх статей: «Особливо значний вплив на людей здійснюють сучасні мас-медіа через телебачення, радіо, Інтернет-мережі тощо. Комп'ютерні ігри, електронна комерція, спецефекти 3D в кіно, інтерактивні теле- і радіопрोगрами тощо здійснюють маніпуляції свідомістю людей, особливо дітей і молоді, впливають на трансформацію їхньої психіки аж до психічних розладів, які нерідко приводять до трагічних наслідків» (Дротянко 2021, 18). Отже, проблема вибудовування і самозбереження власного Я-буття постає сьогодні як наріжна для всього українського (і не лише) суспільства.

Висновки

Осмислення проблем збереження унікальності буття людини в сучасному соціумі, коли вона є активним чи пасивним учасником різноманітних мереж соціальних комунікацій, підкреслило актуальність дослідження окреслених проблем. І хоча до їхнього аналізу звертається вітчизняна й зарубіжна філософська та наукова громадськість, проте, на наше переконання, у цій царині необхідними є міждисциплінарні дослідження, враховуючи складність самої проблеми унікальності буття кожної людини.

У статті продемонстровано, що зазначена проблема ускладнюється, як показано вище у статті, тотальним упровадженням інформаційно-комунікаційних технологій у всі сфери соціальних комунікацій. Особливе місце тут посідають проблеми трансформації людської свідомості під впливом Інтернет-комунікацій на різних платформах, у різноманітних чатах, блогах тощо, де користувачі інформаційних мереж залишаються анонімними, а

отже, не несуть відповідальності ні за свою інформацію, ні за свої моральні вчинки в процесі комунікації.

Багато що у збереженні власної самості, власного Я повинна робити сама особистість у процесі навчання, професійної діяльності, проведення дозвілля, адже це вона обирає шляхи реалізації своєї унікальних природних задатків, задоволення потреб у відповідних знаннях. Із цією метою вона повинна сама вміти обирати відповідні мережі в системі соціальних комунікацій, відповідні кола співрозмовників, колег, друзів тощо. А готувати до осмисленого вибору своєї комунікації має, звісно, система державної освіти, оскільки саме в освітніх закладах формуються навички критичного мислення, володіння яким не дозволяє недобросовісним власникам медійних платформ, чатів, блогів тощо маніпулювати свідомістю учасників соціальних комунікацій.

Самозбереження унікальності людського буття забезпечується й наявністю у людини духовності, яка також закладається, починаючи з дитинства, в процесі набуття знань, засвоєння суспільних цінностей, формування особистісних моральних якостей. Проблема вибудовування і самозбереження власного Я-буття постає у сучасному соціумі в системі соціальних комунікацій як наріжна для всього українського (і не лише) суспільства.

Список літератури

1. Рижко В. А. *Неоконцептологія*. К.: Логос, 2016. 604 с.
2. Табачковський В. Г. *У пошуках невтраченого часу*. К.: Вид-во ПАРАПАН, 2002. 300с.
3. Сартр Ж.-П. *Буття і ніщо*. Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрямки. Хрестоматія. К.: Вид-во ВАКЛЕР, 1996. С. 113-182.
4. Бичко І. В. *Свобода*. Історія філософії. Словник / за заг. ред. В.І. Ярошовця. 2-ге вид., перероб. К.: Знання України, 2012. С. 822-823.
5. Ковадло Г. П. Свобода вибору та екзистенція людини. Шляхи та перехрестя сучасної цивілізації (Людина - Культура - Постісторія). *Зб. наук. праць. Філософські діалоги*. К., 2009. С. 118-127.
6. Кримський С. Б. *Запити філософських смислів*. К.: Вид-во ПАРАПАН, 2003. 240 с.
7. Winterhoff-Spurk, P. *Medienpsychologie*. W. Kohlhammer GmbH Stuttgart, 2004.
8. *The psychology of entertainment media*. New York. Taylor & Francis e-library, 2008.
9. Кастельс М. *Інтернет-галактика – Міркування щодо Інтернету, бізнесу і суспільства*. К.: Вид-во ВАКЛЕР, 2007. 304 с.
10. Кримський С. Б. *Заплики духовності XXI століття. Шляхи та перехрестя сучасної цивілізації (Людина - Культура - Постісторія)*. *Зб. наук. праць. Філософські діалоги*. К., 2009. С. 3-41.
11. Антіпова О. П. Комунікативні характеристики сучасної культурної доби в контексті цифровізації. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія*. Вип. 2 (34). 2021. С. 94-98.
12. Поліщук О. С., Поліщук О. В. Я в системі колективної дії соціальних інтернет-мереж: соціально-філософський аспект. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія*. Вип. 1 (33). 2021. С. 30-35.
13. Дротянко Л. Г. Цифровий вимір сучасного етапу цивілізаційного розвитку соціуму. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія*. Вип. 1 (33). 2021. С. 16-21.

References

1. Ryzhko, Volodymyr. 2016. *Neokontseptolohiia [Neokonceptology]*. Kyiv: Logos.
2. Tabachkovskiy, Vitalii. 2002. *U poshukakh nevtrachenoho chasu [In Search of Lost Time]*. Kyiv: PARAPAN.
3. Sartre, Jean-Paul. 1996. "Buttia i nishcho" ["Being and Nothingness"]. In *Suchasna zarubizhna filozofia. Tetchii i napriamky*,

Modern Foreign Philosophy: Streams and Directions. Anthology, 113–182. Kyiv: Vakler.

4. Bychko, Ihor. 2012. "Svoboda" ["Freedom"]. In *Istoriia filosofii, History of Philosophy*, edited by V. I. Yaroshovets, 822–823. Kyiv: Znannya Ukrainy.

5. Kovadlo, Halyna. 2009. "Svoboda vyboru ta ekzystentsiia liudyny" ["Freedom of Choice and Human Existence"]. *Filosofski dialohy (Shliakhy ta perekhrestia suchasnoi tsyvilizatsii (Liudyna – Kultura – Postistoriia)), Philosophical Dialogues (Paths and Crossroads of Modern Civilization (Human – Culture – Posthistory))* 2: 118–127.

6. Krymskyi, Serhii. 2003. *Zapyty filosofskyykh smysliv [Quests of Philosophical Meanings]*. Kyiv: PARAPAN.

7. Winterhoff-Spurk, Peter. 2004. *Media Psychology*. Stuttgart: W. Kohlhammer GmbH.

8. *The Psychology of Entertainment Media*, edited by L. J. Shrum. 2008. New York: Taylor & Francis e-library.

9. Castells, Manuel. 2007. *The Internet Galaxy: Reflections on the Internet, Business and Society*. Kyiv: Vakler.

10. Krymskyi, Serhii. 2009. "Zaklyky dukhovnosti XXI stolittia" ["Calls of Spirituality in the 21st Century"]. *Filosofski dialohy (Shliakhy ta perekhrestia suchasnoi tsyvilizatsii (Liudyna – Kultura –*

Postistoriia)), Philosophical Dialogues (Paths and Crossroads of Modern Civilization (Human – Culture – Posthistory)) 2: 3–41.

11. Antipova, Olha. 2021. "Komunikatyvni kharakterystyky suchasnoi kulturnoi doby v konteksti tsyvrovizatsii" ["Communicative Characteristics of the Modern Cultural Epoch in the Context of Digitalization"]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Seriya: Filosofii. Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Culturology* 2(34): 94–98. <https://doi.org/10.18372/2412-2157.34.16336>.

12. Polishchuk, Olexander and Olena Polishchuk. 2021. "Ya v systemi kolektyvnoi dii sotsialnykh internet-merezh: sotsialno-filosofskiy aspekt" ["Self" in the System of Collective Action of Social Internet Networks: The Socio-Philosophical Aspect"]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Seriya: Filosofii. Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Culturology* 1(33): 30–35.

13. Drotianko, Liubov. 2021. "Tsyvrovyi vymir suchasnoho etapu tsyvilizatsiinoho rozvytku sotsiumu" ["Digital Dimension of the Current Stage of Society's Civilization Development"]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Seriya: Filosofii. Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Culturology* 1(33): 16–21.

L. Drotianko

THE UNIQUENESS OF HUMAN EXISTENCE IN MODERN SOCIAL COMMUNICATIONS

Introduction. The existence of a large number of social interactions on a global scale causes the creation of various manipulative technologies of influence on the consciousness and psyche of people. Therefore, an urgent problem for philosophers and scientists is to identify the peculiarities of this influence and to find ways to preserve the uniqueness of the individual's existence. **The aim** of the study is to identify the specifics of the impact of social communications on individual consciousness and psyche, especially in computer social networks, and to outline possible ways to preserve the uniqueness and originality of a person's individual being in the processes of social communication. **Research methods** The main methodological tools were philosophical and anthropological, hermeneutical and socio-cultural research approaches in their dialectical interaction. **Research results.** It is substantiated that the fundamental characteristic of a person is his or her sociality, which is formed in the process of socialisation and social communications. It ensures the ability to make a personal choice of the self-being and preserve individual uniqueness. The most important means of this is a thorough modern education, which can be obtained in schools and other educational institutions, as they develop critical thinking skills. And the state must ensure the preservation of the mental health of children and adolescents by adopting appropriate laws in the field of social information and communication networks. **Discussion.** It is noted that the problem of the impact of social communications on human existence is widely discussed in the scientific and philosophical discourses of our time. The author presents the points of view of such researchers as M. Castells, O. P. Antipova, O. S. Polishchuk, O. V. Polishchuk and others. **Conclusions.** It is shown that the self-preservation of the uniqueness of human existence is ensured by the presence of human spirituality, which is laid down from childhood, in the process of acquiring knowledge, assimilating social values, etc. The problem of building and self-preservation of the uniqueness of human existence arises in modern society in the system of social communications as a cornerstone for the entire Ukrainian (and not only) society.

Keywords: human existence, uniqueness of existence, society, social communications, Internet communications, information and communication technologies.

DOI: 10.18372/2412-2157.39.18426

УДК 11/14(045)

C.В. СИНЯКОВ

ПОСТМЕТАФІЗИКА СОЦІУМУ ТА ІСТОРІЇ

Державний податковий університет
ORCID ID: 0000-0002-3708-9737

Анотація. Обґрунтовується ефективність та цінність постметафізичного мислення у сфері гуманітарного знання та пізнання, у збагненні буття та у дослідженні історії й соціуму. Особлива увага приділяється вирішенню питання про взаємозв'язок трансцендентного та іманентного у життєдіяльності людей, взаємодії метафізичного світу з життєвим світом людей, соціальним простором, свідомістю емпіричних суб'єктів. Автор дослідження приходять до висновку, що метафізичний простір існує і функціонує як самостійний світ, який можна порівняти зі штучним інтелектом. Це є наш світ і, водночас, не лише «наш» світ; це є світ, яким неможливо опанувати, підкорити нашому контролю, керувати ним.

Ключові слова: метафізичний простір, есхатологія, онтологія, аналітична постметафізика, свідомість, трансцендентний та іманентний, ідеальний тип, соціальні та ідеальні цінності.

Вступ

Метафізика, як відомо, – це філософське вчення про граничні наддосвідні сутнісні принципи і засади буття, пізнання людини, культури, суспільства та історії. Метафізичне мислення – це завжди думка про

ціле, здатне своїми поняттями охопити фундаментальні питання буття людини, її культури, місця у світі, суспільстві та історії (Габермас 2010). Це є осмислення буття соціуму на основі релігійної свідомості, це опис граничних значень та сенсів